

Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ
судової практики
Великої Палати
Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР
за період з 01.04.2025 по 31.05.2025

Зміст

1. Спори, що виникають із земельних правовідносин	4
2. Спори щодо захисту права власності	5
3. Спори, пов'язані з нарахуванням суддівської винагороди	8
4. Спори щодо захисту соціальних прав. Зразкова справа	11
5. Спори щодо розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного (приватного) виконавця	12
6. Процесуальні питання	14
7. Юрисдикційні питання	15

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ОП КГС ВС	– Об'єднана Палата Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КАС ВС	– Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду
КЦС ВС	– Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
ВССУ	– Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ
ВГСУ	– Вищий господарський суд України
ВАСУ	– Вищий адміністративний суд України
ВРУ	– Верховна Рада України
КМУ	– Кабінет Міністрів України
Мін'юст	– Міністерство юстиції України
ФДМ	– Фонд державного майна України
ДВС	– Державна виконавча служба
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
КЗпП України	– Кодекс законів про працю України
ЛК України	– Лісовий кодекс України
ЦК України	– Цивільний кодекс України

1. Спори, що виникають із земельних правовідносин

1.1. Обласні державні (військові) адміністрації, діючи від імені держави як власника лісової ділянки, мають право вимагати розірвання договору тимчасового довгострокового користування лісами в судовому порядку в разі порушення умов договору тимчасовим користувачем, зокрема, при здійсненні будівництва без погодження з постійним лісокористувачем.

При цьому вимога про розірвання такого договору є належним та ефективним способом захисту і не потребує пред'явлення вимоги про знесення самочинного будівництва, якщо договором врегульовано повернення земельної ділянки та приведення її в придатний для використання стан

Обставини справи: Прокурор в інтересах держави в особі ОВА звернувся до суду з позовом до ТОВ та ДП про розірвання договору тимчасового користування та зобов'язання повернути лісову ділянку.

За обставинами справи на підставі розпорядження ОДА між ТОВ та ДП було укладено договір довгострокового тимчасового користування лісовою ділянкою. Однак ТОВ здійснило на ній забудову та огородило парканом без згоди постійного користувача – ДП, чим порушило умови договору.

Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції, яким позов було задоволено, та відмовив у його задоволенні, вважаючи, що без пред'явлення вимоги про знесення відповідних споруд ефективний захист прав держави є неможливим.

Прокурор подав касаційну скаргу.

Правовий висновок ВП ВС:

Держава реалізує своє право власності на лісові земельні ділянки шляхом передання їх у постійне користування спеціалізованим державним лісогосподарським підприємствам, а право розпорядження – шляхом наділення відповідних суб'єктів владних повноважень, які діють від імені держави, правом розпорядження цими ділянками шляхом прийняття відповідних розпорядчих актів.

Обласні державні адміністрації (під час воєнного стану – військові) є органами, уповноваженим здійснювати від імені держави повноваження власника лісової ділянки, вчиняти дії щодо прийняття рішень про передачу лісової ділянки у постійне та тимчасове користування, а також є органами, уповноваженими на здійснення контролю за додержанням законодавства у сфері лісових відносин.

Отже, ОДА (нині – ОВА) має повноваження вимагати усунення будь-яких порушень прав на землю, які виникли із договору тимчасового довгострокового користування лісами, у тому числі вимагати припинення права тимчасового користування лісовою ділянкою шляхом розірвання договору в судовому порядку.

Разом з тим відповідно до умов спірного договору його дія припиняється, зокрема, у разі проведення ТОВ будь-якого будівництва без згоди ДП. Тому встановлення факту таких порушень не потребує дослідження питання істотності порушень умов договору відповідно до частини другої статті 651 ЦК України, а є самостійною підставою для розірвання договору.

Також правовими наслідками припинення дії договору є, зокрема, виникнення у ТОВ обов'язку повернути лісову ділянку у стані, придатному для ведення лісового господарства, та відшкодувати завдані збитки в порядку, визначеному законом. Отже, під час звернення до суду з позовом про розірвання договору від позивача не вимагається вчинення дій, передбачених статтею 376 ЦК України, та не є обов'язковим пред'явлення вимоги про знесення самочинного будівництва та/або визнання за власником (користувачем) земельної ділянки права власності на нерухоме майно, яке самочинно збудоване на ній, якщо це не порушує права інших осіб. Вимога про розірвання відповідного договору є належним та ефективним способом захисту.

Постанова ВП ВС від 07 травня 2025 року у справі № 902/111/24:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/127680294>

2. Спори щодо захисту права власності

2.1. ВП ВС конкретизувала власний правовий висновок щодо наслідків виділу частки зі спільного майна, визначивши, що поділ спільного майна (стаття 367 ЦК України) відрізняється від виділу частки співвласника або припинення його права на частку в спільному майні (стаття 364 ЦК України) тим, що в разі поділу майна кожному співвласнику виділяється майно в натурі і право спільної власності припиняється. Натомість у разі виділу частки зі спільного майна право спільної часткової власності припиняється лише для того учасника, якому ця частка виділяється в натурі, а для інших співвласників режим спільної часткової власності на решту майна зберігається

Обставини справи: Позивачі звернулися до суду з позовом про виділення в натурі частки будинку та встановлення порядку користування земельною ділянкою, стверджуючи, що спільно як подружжя володіють 452/600 частками житлового будинку, інша частка (148/600) належить брату позивача, який понад 20 років у будинку не проживає, майном не користується, перешкоджає приватизації землі, відмовляється погодити межі земельної ділянки, добровільно поділити домоволодіння не погоджується, як наслідок, позивачі як співвласники обмежені у повному володінні, користуванні та розпорядженні своїм майном.

Суди попередніх інстанцій позов задовольнили, провели розподіл домоволодіння між позивачем і відповідачем, визначили порядок користування земельною ділянкою.

Відповідач у касаційній скарзі звертав увагу, зокрема, на те, що позивач просив виділити належну йому частку в праві спільної часткової власності на домоволодіння в натурі за правилами статті 364 ЦК України, і помилково суди задовольнили позов про розподіл житлового будинку в натурі між сторонами в порядку статті 367 ЦК України.

Правовий висновок ВП ВС:

Поділ спільного майна (стаття 367 ЦК України) відрізняється від виділу частки співвласника або припинення його права на частку в спільному майні (стаття 364 ЦК України) тим, що в разі поділу майна кожному співвласнику виділяється майно в натурі і право спільної власності припиняється. Натомість у разі виділу частки зі спільного майна право спільної часткової власності припиняється лише для того учасника, якому ця частка виділяється в натурі, а для інших співвласників режим спільної часткової власності на решту майна зберігається.

За наявності лише двох співвласників майна між ними проводиться поділ, оскільки при визначенні частки одного зі співвласників у натурі частка іншого визначається також і зміні надалі не підлягає. у такому випадку суд має зазначити розмір виокремлених частин колишнього спільного майна для обох сторін та визначити конкретні окремі об'єкти нерухомого майна, що утворилися в результаті його поділу й належать позивачеві та відповідачеві.

За наявності трьох і більше співвласників майна при визначенні в судовому порядку частки в натурі одного з них (виділ частки) розмір часток інших співвласників (відповідачів) не визначається. Суд, застосовуючи приписи статті 364 ЦК України, має виділити та зазначити у своєму рішенні індивідуально визначене майно позивача й залишити решту майна у спільній власності інших відповідачів.

Винятком із цього правила є випадки, коли всі співвласники або всі, крім одного, бажають поділу майна. у такому випадку суд має визначити частки всіх співвласників та провести поділ майна із зазначенням у резолютивній частині рішення конкретних окремих об'єктів нерухомого майна, що утворилися у результаті його поділу та належать кожному з колишніх співвласників. у цьому разі право спільної власності припиняється.

У цій справі суди, здійснивши поділ домоволодіння та припинивши спільну часткову власність на нього, не встановили розміру і підстав набуття в користування співвласниками будинку (у тому числі й колишніми) земельної ділянки, право користування якою підлягає поділу разом із цим будинком.

За результатами розгляду справи Велика Палата ВС скасувала судові рішення попередніх інстанцій з направленням справи на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова ВП ВС від 23 квітня 2025 року у справі № 357/3145/20:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/127425384>

2.2. Майно, що належить політичній партії, повинно використовуватися з метою реалізації статутних завдань, таке майно може передаватися на благодійні цілі лише в разі припинення діяльності політичної партії шляхом реорганізації чи саморозпуску.

Договір дарування майна політичній партії, укладений після відкриття провадження у справі про заборону її діяльності, яка завдає шкоди державній безпеці, на користь пов'язаної з партією благодійної організації, порушує публічний порядок та є нікчемним на підставі приписів частини першої, другої статті 228 ЦК України

Обставини справи: Мін'юст звернувся з позовом про визнання недійсним договору дарування нерухомого майна, укладеного між Комуністичною партією України (КПУ) та благодійним фондом (БФ).

Відповідно до обставин справи рішенням Восьмого апеляційного адміністративного суду від 05.07.2022 у справі № 826/9751/14 позов Мін'юсту про заборону діяльності КПУ у зв'язку з порушенням партією статті 5 Закону України «Про політичні партії в Україні» задоволено.

В ході виконання Мін'юстом судового рішення встановлено, що після подання позову КПУ відчужила належне їй майно благодійній організації на підставі договору дарування, який, на переконання позивача, є фіктивним, а тому підлягає визнанню недійсним.

Апеляційний суд, скасувавши рішення суду першої інстанції про відмову в задоволенні позову, позов задовольнив.

У касаційній скарзі благодійний фонд стверджував, що Мін'юст є неналежним позивачем у справі та пропустив строку звернення до суду з цим позовом.

Правовий висновок ВП ВС:

Велика Палата ВС зазначила, що оскільки основною метою діяльності політичних партій є сприяння формуванню та вираженню політичної волі громадян, участь у виборах та інших політичних заходах, здійснення володіння, користування та розпорядження майном політичних партій повинно здійснюватися для досягнення зазначеної мети.

Законодавство встановлює обмеження та заборони щодо розпорядження майном політичних партій. Майно, що належить політичній партії, повинно використовуватися з метою реалізації статутних завдань політичної партії, таке майно може передаватися на благодійні цілі лише у разі припинення діяльності політичної партії шляхом реорганізації чи саморозпуску.

Враховуючи те, що керівником та засновником БФ є особа, яка була членом політичної партії та займала одну з керівних посад, тобто пов'язана з дарувальником особа, це свідчить про недобросовісну поведінку сторін спірного правочину. Укладення спірного договору дарування спрямоване на збереження контролю над майном політичної партії пов'язаною особою, яка входить до складу керівних органів політичної партії.

Окрім того, спірний договір дарування був укладений після відкриття провадження у справі про заборону партії та після виникнення обставин, що стали підставою для заборони її діяльності. Укладаючи такий договір, КПУ знала про звернення Мін'юсту з позовом про заборону діяльності КПУ та усвідомлювала наслідки можливого задоволення адміністративного позову (втрата контролю над майном та іншими активами партії). Внаслідок вчинення правочину відбулося відчуження майна, призначеного для здійснення статутної діяльності політичної партії, всупереч закону, з умислом на укладення правочину з протиправною метою.

Рішенням адміністративного суду заборонено діяльність КПУ. Суд в межах справи встановив обставини, які свідчать про те, що діяльність КПУ становить реальну загрозу конституційному ладу та основним правам і свободам громадян України, а також спрямована на завдання шкоди державній безпеці, суверенітету та територіальній цілісності України.

З огляду на викладене Велика Палата ВС дійшла висновку, що як діяльність політичної партії, яка завдає шкоди державній безпеці, так і розпорядження майном політичної партії не у спосіб і не для мети, визначеної законом, є порушенням публічного порядку, а тому договір дарування є нікчемним на підставі приписів частини першої, другої статті 228 ЦК України.

Постанова ВП ВС від 16 квітня 2025 року у справі № 924/971/23:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/127680295>

3. Спори, пов'язані з нарахуванням суддівської винагороди

3.1. у разі проходження суддею військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, а також в інших випадках, передбачених частиною другою статті 39 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», за ним зберігається місце роботи і посада на строк до закінчення особливого періоду або до дня фактичного звільнення. у цей період на суддю поширюється статус військовослужбовця, визначений нормативно-правовими актами, зокрема гарантії правового і соціального захисту військовослужбовців, а суддівська винагорода судді не виплачується

Обставини справи: Наказом голови суду від 5 березня 2022 року позивача було увільнено від роботи у зв'язку з призовом під час мобілізації до Збройних Сил України в Сили територіальної оборони на невизначений термін зі збереженням за ним місця роботи, займаної посади і середньої заробітної плати. Водночас із 19 липня 2022 року нарахування та виплату позивачеві суддівської винагороди припинено на підставі частини третьої статті 119 КЗпП України (у редакції Закону України від 1 липня 2022 року № 2352-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин», яким положення щодо збереження середнього заробітку за місцем роботи за працівниками на час призову на військову службу виключено).

Позивач вважав, що чинне законодавство не передбачає зупинення виплати суддівської винагороди суддям, які проходять військову службу в ЗСУ. Таке зупинення є протиправним обмеженням гарантованих Конституцією України прав судді.

Суди попередніх інстанцій позов задовольнили, зазначаючи, що до спірних правовідносин не застосовуються приписи статті 119 КЗпП України.

Правовий висновок ВП ВС:

Якщо суддя призначений для проходження військової служби, зокрема за призовом під час мобілізації, на особливий період, трудові відносини між ним і судом регулюються саме приписами частини третьої статті 119 КЗпП України, оскільки в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» відсутня норма, яка б по-іншому регулювала ці відносини.

Поступивши на військову службу, позивач не втратив статусу судді, його повноваження судді збереглися в силу норм частини сьомої статті 126 Конституції України та статті 119 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Водночас він набув статусу військовослужбовця.

Будучи увільненим від виконання обов'язків зі здійснення правосуддя на період проходження військової служби, позивач у цей період не має права на отримання суддівської винагороди як винагороди за виконання професійного обов'язку судді. Він вступив у публічні правовідносини з державою щодо проходження військової служби на умовах, зокрема й щодо забезпечення (грошового, матеріального), які встановила держава для цього виду публічної служби. у зв'язку із цим припинення нарахування та виплати позивачеві суддівської винагороди є правомірним.

За результатами розгляду справи Велика Палата ВС відмовила у задоволенні позову, скасувавши судові рішення попередніх інстанцій.

Постанова ВП ВС від 13 березня 2025 року у справі № 320/10955/23:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/126486069>

3.2. ВП ВС відступила від правового висновку КАС ВС щодо застосування розрахункової величини для визначення посадового окладу суддів починаючи з 2021 року, зазначивши, що починаючи з 2021 року у законах про Державний бюджет України на відповідний рік встановлювався на 1 січня відповідного календарного року грошовий розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, який застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді

Обставини справи: Суддя у відставці звернулася до суду з позовом про визнання дій ВАСУ протиправними, стверджуючи, що відповідач протиправно нарахував та виплатив їй суддівську винагороду, допомогу на оздоровлення та вихідну допомогу за нормами Закону України від 7 липня 2010 року № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» (Закон № 2453-VI), а не із застосуванням посадового окладу судді вищого спеціалізованого суду відповідно до Закону

України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» (Закон № 1402-VIII). Також, на її думку, відповідач протиправно застосував прожитковий мінімум для працездатних осіб у розмірі 2102 грн замість прожиткового мінімуму станом на 1 січня відповідного календарного року.

Суди попередніх інстанцій позов задовольнили.

Правовий висновок ВП ВС:

Для суддів ВССУ, ВГСУ, ВАСУ, які виявили бажання звільнитися у відставку, відповідні гарантії, визначені в пунктах 14-3, 14-4 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII, починають діяти саме з моменту прийняття Вищою радою правосуддя рішення про їх відставку, а не з моменту набрання чинності Законом України від 21 листопада 2023 року № 3481-IX «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у зв'язку з Рішенням Конституційного Суду України від 18 лютого 2020 року № 2-р/2020 щодо забезпечення безперервності здійснення правосуддя найвищим судом у системі судоустрою України».

На час виникнення спірних правовідносин на підставі пункту 7 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII суддівська винагорода для суддів ВАСУ визначалася Законом № 2453-VI. Отже, відповідач правомірно нараховував і виплачував позивачці суддівську винагороду, допомогу на оздоровлення та вихідну допомогу у зв'язку з відставкою із застосуванням положень Закону № 2453-VI.

Розмір посадового окладу судді, який є складовим елементом суддівської винагороди, залежить від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, поняття якого наведено в Законі України «Про прожитковий мінімум». Цим законом закріплено вичерпний перелік основних соціальних і демографічних груп населення, стосовно яких визначається прожитковий мінімум.

Водночас законодавець починаючи з 2021 року в законах про Державний бюджет України на відповідний рік окремими приписами цих законів встановлював на 1 січня відповідного календарного року саме прожитковий мінімум для працездатних осіб для цілей визначення базового розміру посадового окладу судді в розмірі 2102 грн.

Отже, цими законами не встановлювалася розрахункова величина, відмінна від тієї, що визначена спеціальним законом для визначення розміру суддівської винагороди, а власне визначалася ця величина – встановлювався грошовий розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, який застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді.

За результатами розгляду справи Велика Палата ВС відмовила у задоволенні позовних вимог, скасувавши судові рішення попередніх інстанцій.

Постанова ВП ВС від 24 квітня 2025 року у справі № 240/9028/24:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/127425389>

4. Спори щодо захисту соціальних прав. Зразкова справа

4.1. Щорічна разова грошова виплата особам з інвалідністю внаслідок війни має допоміжний та стимулюючий характер і не є основним джерелом для існування громадян.

Оскільки ця виплата встановлена законом і конкретно не визначена в Конституції України як складова права на соціальний захист, в умовах воєнного стану Верховна Рада України має право змінювати порядок та розмір такої виплати шляхом зменшення, а також делегувати повноваження щодо визначення її розміру Кабінету Міністрів України в межах бюджетних призначень

Обставини справи: Позивач, особа з інвалідністю внаслідок війни II групи, оскаржив дії пенсійного органу, який у 2023 році виплатив йому щорічну разову грошову допомогу до Дня Незалежності України в розмірі 2900 грн відповідно до постанови КМУ від 21 липня 2023 року № 754 «Деякі питання соціального захисту ветеранів війни та жертв нацистських переслідувань», тоді як, на думку позивача, він мав право на допомогу в розмірі восьми мінімальних пенсій за віком – 16 744 грн згідно зі статті 13 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (Закон № 3551-XII).

КАС ВС задовольнив позов, вказавши, що Закон України від 20 березня 2023 року № 2983-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо разової грошової виплати ветеранам війни та жертвам нацистських переслідувань» (далі – Закон № 2983-IX), яким зменшено розмір допомоги й передано повноваження щодо її визначення КМУ, не відповідає Конституції України та призвів до звуження існуючих соціальних прав, що суперечить статті 22 Конституції України.

Правовий висновок ВП ВС:

Велика Палата ВС, розглянувши апеляційну скаргу, зазначила, що передбачена частиною п'ятою статті 13 Закону № 3551-XII щорічна разова грошова виплата особам з інвалідністю внаслідок війни є додатковою державною допомогою, має допоміжний та стимулюючий характер і надається з метою забезпечення створення належних умов для життєзабезпечення ветеранів війни, захисту їхніх інтересів відповідно до соціальної політики держави в цій сфері.

Виплата цієї державної допомоги встановлена законом та не належить до складових конституційного права громадян на соціальний захист, визначених у статті 46 Конституції України, які не можуть бути скасовані законом, а тому ВРУ як єдиний законодавчий орган влади в Україні, з огляду на наявні фінансово-економічні можливості, шляхом ухвалення законів може змінити умови та порядок виплати такої соціальної пільги за умови дотримання конституційних норм та принципів.

Ухваливши закон, ВРУ делегувала КМУ право встановлювати порядок і визначати розмір разової грошової виплати особам з інвалідністю внаслідок війни, яка здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України,

що узгоджується з повноваженнями уряду України, визначеними Конституцією України.

Крім того, в умовах війни пріоритетним є спрямування обмежених фінансових ресурсів держави на фінансування Збройних Сил України та інших військових формувань, які безпосередньо беруть участь у бойових діях (членів їхніх сімей), а відповідно, на захист суверенітету і територіальної цілісності України, а не на інші цілі, що може вплинути на збалансованість державного бюджету.

За таких обставин зменшення розміру одноразової грошової виплати, передбаченої частиною 5 статті 13 Закону № 3551-XII, викликане об'єктивними причинами, а саме: прагненням збалансувати державний бюджет з метою належного фінансування Збройних Сил України та інших військових формувань, які своїми безпосередніми діями здійснюють захист суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності України.

Так, здійснивши позивачу грошову виплату в розмірі 2 900 грн, ГУ ПФУ застосувало правила частини п'ятої статті 13 Закону № 3551-XII в редакції Закону № 2983-IX, яка є чинною як на момент виникнення спірних правовідносин, так і на час вирішення справи, неконституційною не визнавалася, що підтверджує те, що ГУ ПФУ діяло на підставі, у межах повноважень та у спосіб, визначених законом.

За результатами розгляду справи Велика Палата ВС дійшла висновку, що оскільки чинне законодавство України не передбачає виплату позивачу разової грошової допомоги до Дня Незалежності України в розмірі восьми мінімальних пенсій за віком, рішення КАС ВС підлягає скасуванню.

Постанова ВП ВС від 14 травня 2025 року у справі № 440/14216/23:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/127680293>

5. Спори щодо розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного (приватного) виконавця

5.1. ВП ВС відступила від правового висновку КАС ВС щодо можливості зняття арешту з майна боржника у випадку повернення виконавчого документа стягувачу, визначивши, що законодавством не передбачено обов'язку державного (приватного) виконавця зняти арешт, накладений на майно боржника, у разі повернення виконавчого документа стягувачу, оскільки таке повернення не свідчить про закінчення виконавчого провадження й у такому випадку стягувач має право повторно звернутися із заявою про примусове виконання рішення суду, яке не виконано, протягом установлених законом строків

Обставини справи: Заявниця звернулася до суду зі скаргою на бездіяльність начальника відділу ДВС. Заява була вмотивована тим, що в межах примусового виконання рішення суду про стягнення кредитної

заборгованості на її майно, як боржницю, було накладено арешт, пізніше листом ДВС заявницю було повідомлено про знищення матеріалів виконавчого провадження у зв'язку із закінченням строку їх зберігання. Тому вона звернулася до органу ДВС із заявою про зняття арешту, однак отримала відмову через те, що борг та виконавчий збір залишилися несплаченими.

Суди попередніх інстанцій відмовили в задоволенні скарги, оскільки заявниця не довела обов'язку державного виконавця щодо зняття арешту з її майна при поверненні виконавчого документа стягувачу.

Правовий висновок ВП ВС:

Закінчення виконавчого провадження, так і повернення виконавчого документа стягувачу є формами завершення виконавчого провадження, проте вони мають різні правові підстави та, відповідно, різні правові наслідки.

Законодавець чітко передбачив два випадки, коли державний (приватний) виконавець зобов'язаний зняти арешт з майна боржника та зазначити про це у відповідній постанові, а саме: у разі закінчення виконавчого провадження та в разі повернення виконавчого документа до суду або іншого органу (посадовій особі), який його видав.

Законодавством не передбачено обов'язку державного (приватного) виконавця зняти арешт, накладений на майно боржника, у разі повернення виконавчого документа стягувачу, оскільки таке повернення не свідчить про закінчення виконавчого провадження й у такому випадку стягувач має право повторно звернутися із заявою про примусове виконання рішення суду, яке не виконано, протягом установлених законом строків.

Водночас, законодавець у Законі України № 1404-VIII «Про виконавче провадження» (далі – Закон), який набрав чинності з 5 жовтня 2016 року, передбачив випадки, за яких арешт з майна знімається одночасно з поверненням виконавчого документа стягувачу (частина третя статті 37 Закону).

Отже, повернення виконавчого документа стягувачу не є підставою для зняття арешту з майна боржника (за винятком випадків, передбачених у частині третій статті 37 Закону).

З матеріалів справи вбачається, що суди попередніх інстанцій при розгляді скарги не встановили конкретних обставин та підстав завершення виконавчого провадження, від яких залежить як задоволення заяви боржника про зняття арешту, так і визначення посадової особи, яка уповноважена зняти такий арешт.

За результатами розгляду справи Велика Палата ВС скасувала ухвалу та постанову судів попередніх інстанцій та направила справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова ВП ВС від 14 травня 2025 року у справі № 2/1522/11652/11:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/127605064>

6. Процесуальні питання

6.1. ВП ВС відступила від правових висновків КГС ВС щодо неможливості суду зупинити провадження у справі на стадії розгляду справи по суті апеляційним судом, визначивши, що обмеження переліку підстав, з яких суд має право або зобов'язаний зупинити провадження у справі на стадії розгляду справи по суті (частина третя стаття 195 ГПК України, частина третя стаття 210 ЦПК України та частина третя статті 193 КАС України), підлягають застосуванню лише в разі розгляду справи в порядку загального позовного провадження судом першої інстанції та не поширюються на апеляційне і касаційне провадження

Обставини справи: ТОВ звернулося до АТ «Укрзалізниця» з позовом, зокрема, про заборону вчиняти будь-які дії щодо заборони допуску вагонів для курсування на шляхах загального користування залізницями України у вантажному стані відповідно до дат, вказаних у додатку, у зв'язку із закінченням граничного строку (терміну) експлуатації вагону.

Суд апеляційної інстанції, розглянувши клопотання відповідача, зупинив провадження у справі на підставі пункту 7 частини першої статті 228 ГПК України у зв'язку з переглядом Верховним Судом судового рішення в іншій справі, у якій вирішується питання щодо відступу від висновків, викладених у постанові Верховного Суду, на яку послався позивач у цій справі на обґрунтування своїх доводів.

Справа була передана на розгляд Великої Палати ВС для вирішення питання про можливість зупинення провадження у справі з указаної підстави з урахуванням положень частини третьої статті 195 ГПК України, яка передбачає, що провадження у справі на стадії її розгляду по суті зупиняється тільки з підстав, встановлених пунктами 1-3-1 частини першої статті 227 та пунктом 1 частини першої статті 228 цього Кодексу.

Правовий висновок ВП ВС:

Велика Палата ВС виходить з того, що з огляду на норми частини першої статті 177, статті 181, частин першої та другої статті 182 ГПК України, лише у загальному позовному провадженні здійснення підготовчих дій до розгляду справи по суті виділено в окрему стадію і містить перелік питань, які має з'ясувати суд до того, як приступить безпосередньо до розгляду справи по суті.

Апеляційний та касаційний суди розглядають справи у спрощеному позовному порядку, що зумовлене межами повноважень судів цих інстанцій.

Оскільки частина третя статті 195 ГПК України (частина третя статті 210 ЦПК України та частина третя статті 193 КАС України) встановлює обмеження переліку підстав, за яких суд має право або зобов'язаний зупинити провадження у справі, і такі обмеження встановлені саме для стадії розгляду справи по суті, слід висувати, що ця норма підлягає застосуванню лише в разі розгляду справи в порядку загального позовного провадження судом першої інстанції.

Таким чином, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про наявність обставин, які дають йому право зупинити провадження у справі відповідно до пункту 7 частини першої статті 228 ГПК України.

Постанова ВП ВС від 5 березня 2025 року у справі № 910/13175/23:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/126486058>

7. Юрисдикційні питання

7.1. Справи за позовами контролюючого органу про визнання недійсними правочинів, укладених підприємствами, які не здійснювали господарської діяльності, що встановлено вироком суду, та застосування визначених законом наслідків їх недійсності підлягають розгляду адміністративними судами за правилами КАС України

Обставини справи: ГУ ДПС звернулося до суду з позовом до АТ та ТОВ, в якому просило визнати недійсними правочини, укладені між відповідачами.

Згідно з обставинами справи вироком суду керівник ТОВ, який підписував відповідні правочини від імені юридичної особи, визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого частиною другою статті 205-1 КК України, та встановлено, що ТОВ було зареєстроване за грошову винагороду без мети здійснення господарської діяльності. Тому позивач стверджував, що відповідачі уклали спірні угоди всупереч інтересам держави та суспільства і без мети реального настання правових наслідків, а для зменшення податкових зобов'язань.

Суди першої та апеляційної інстанцій позов задовольнили.

Правовий висновок ВП ВС:

Статус фіктивного, нелегального підприємства є несумісним зі здійсненням легальної господарської діяльності. Господарські операції таких підприємств не можуть бути легалізовані навіть за наявності формального підтвердження у вигляді договорів та документів бухгалтерського обліку.

Отже, між суб'єктами господарювання відсутня господарська діяльність, тому що останнє створене на підставі внесення в документи, які відповідно до закону подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи, завідомо неправдивих відомостей. Тобто це підприємство створене фіктивно без мети здійснення господарської діяльності.

З огляду на викладене, оскільки відповідно до вироку суду ТОВ не здійснювало господарської діяльності, то правовідносини в цій справі виникли виключно в публічно-правовій площині, а метою цього було ухилення від оподаткування та отримання незаконної податкової вигоди без правових на те підстав. Тому податковий орган, звертаючись до суду із цим позовом, реалізовував свої владні повноваження в публічно-правових відносинах стосовно двох суб'єктів, один із яких не здійснював підприємницької діяльності,

з приводу виконання ними своїх податкових зобов'язань та формування податкового кредиту.

За результатами розгляду справи Велика Палата ВС погодилася з висновками судів попередніх інстанцій про те, що правочини, укладені між відповідачами, підлягають визнанню недійсними.

Постанова ВП ВС від 8 травня 2025 року у справі № 420/12471/22:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/127423333>

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.04.2025 по 31.05.2025 / Упоряд.: сектор систематизації практики Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду / Відпов. за вип.: Секретар ВП ВС, д-р юрид. наук, професор, член-кореспондент НАПрН України В. Ю. Уркевич. Київ, 2025. Вип. 52. – 16 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 @supremecourt_ua

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua